

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№1, 2020

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წარმოშობა და განვითარება საქართველოში (ზოგადი მიმოხილვა)

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წარმოშობისა და განვითარების დიდი ისტორია აქვს. თუმცა, ბუნებრივია, მართლმსაჯულების განხორციელებაში ხალხის წარმომადგენლების მონაწილეობის თავდაპირველად არსებული სხვადასხვა მოდელი მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს თანამედროვე მოდელისგან, რომელიც დასაბამს, ფაქტობრივად, მე-11 საუკუნეში ინგლისიდან იღებს.

მართლმსაჯულების განხორციელებაში ხალხის წარმომადგენლების სხვადასხვა ფორმით მონაწილეობის მიუხედავად, საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შემოღებულ იქნა პირველი რესპუბლიკის (1918-1921 წლები) პერიოდში, რომელმაც არაერთი საქმე განიხილა. თუმცა, იგი ამოქმედებიდან მალევე, 1921 წელს, საბჭოთა ოკუპაციის შედეგად გაუქმდა. საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, 2010 წლის 1 ოქტომბრიდან, საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო კვლავ ამოქმედდა. ამჟამად, ნელ-ნელა ფართოვდება როგორც მის მიერ განსახილველი დანაშაულების წრე, ისე ტერიტორიული განსჯადობის არეალი. შესაბამისად, იზრდება ნაფიცი მსაჯულების მიერ განხილული საქმეების რაოდენობის რიცხვი. და ეს ხდება იმ ფონზე, როდესაც ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოსთან დაკავშირებით მუდმივად აზრთა სხვადასხვაობა და არაერთგვაროვანი დამოკიდებულებაა.

საკვანძო სიტყვები: ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, ნაფიცი მსაჯულები, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წარმოშობა, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განვითარება, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განსჯადობა.

„მსაჯული ის რჩეული კაცია, რომელსაც აბარია ჩვენი ქონება, ჩვენი ღირსება, ჩვენი სიცოცხლე, ჩვენი სული და ხორცი, ერთის სიტყვით, ჩვენი კაცური კაცობა, ჩვენი ადამიანობა. იგი განხორციელებული ნამუსია და განსახორციელებელი სინდისია მთელი ერისა, ერის უკეთეს კაცთაგან შექმნილია ამებრ განმნდელი და კუთვნილ სიმაღლეზე დაყენებული“.
ილია ჭავჭავაძე¹

1. შესავალი

პროფესიონალი მოსამართლის მიერ სისხლის სამართლის საქმის განხილვისა და განწყვეტილების მიღების კლასიკურ პროცედურებთან ერთად, სხვადასხვა ქვეყანაში ასევე დანერგილია მართლმსაჯულების განხორციელების სპეციფიური ფორმა, რა დროსაც, განწყვეტილებას არა პროფესიონალი მოსამართლე, არამედ ნაფიცი მსაჯულები იღებენ.

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

¹ ბეჟაშვილი თ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო (წარმოშობისა და განვითარების მოკლე ისტორია), თბ., 2014, 8.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო² არის ადამიანების ჯგუფი (ისტორიულად 12 ადამიანი), რომლებიც დებენ ფიცს, გამოიტანონ ვერდიქტი სამართლებრივ საქმეზე, რაც დაეფუძნება სასამართლოში მათ წინაშე წარდგენილ მტკიცებულებებს.³

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შეიძლება განვიხილოთ როგორც: (1) მხარის უფლება, მიიღოს საქმის მოქალაქეთა მეშვეობით განხილვის შესაძლებლობა; (2) სიცოცხლისა და თავისუფლების უფლების გარანტია იმ საქმეებში, სადაც ბრალდებულს, შესაძლოა, მიესაჯოს სიკვდილით დასჯა ან თავისუფლების აღკვეთა; (3) მოქალაქეთა უფლება, მიიღონ მონაწილეობა მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესში და მოქალაქეობრივი მოვალეობა, მიიღონ მონაწილეობა საზოგადოებრივ პროცესებში.⁴

თუმცა, ამავედროულად, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ინსტიტუტი იურიდიული პროფესიის წარმომადგენლებს შორის (როგორც საქართველოში, ისე სხვა ქვეყნებშიც) ალბათ ერთ-ერთი ყველაზე მწვავე დისკუსიის საგანია.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს თავისი ფესვები სახელმწიფოების წარმოშობის ადრეულ ეტაპზე გააჩნია. საზოგადოება მართლმსაჯულების განხორციელებაში სხვადასხვა ფორმით უშუალოდ მონაწილეობდა ძველ საბერძნეთში, სკანდინავიის ქვეყნებში, ნორვეგიასა და შვედეთში.⁵

გარკვეულ წყაროებზე დაყრდნობით, ზოგი მეცნიერის მოსაზრებით, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოები პირველად IX საუკუნეში საფრანგეთში დამკვიდრდა. ეს ინსტიტუტი ინგლისში ნორმანებმა 1066 წელს შეიტანეს და მას შემდეგ იგი ინგლისის სამართლებრივი სისტემის განუყოფელ ნაწილად აღიქმება.⁶ ამის მიუხედავად⁷, დღევანდელი ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს სამშობლოს მე-11 საუკუნის ინგლისს უკავშირებენ.⁸

საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის ამოქმედებამდე, ხალხის წარმომადგენლები მართლმსაჯულების განხორციელებაში სხვადასხვა ფორმით მონაწილეობდნენ.

ნიშანდობლივია, რომ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის ხანმოკლე პერიოდის (1918-1921 წწ.) მიუხედავად, საქართველოს პარლამენტის და საქართველოს რესპუბლიკის 1919 წლის 17 იანვრის კანონით, შემოღებული იქნა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო,⁹ რომელმაც არა ერთი საქმე განიხილა, ხოლო საქართველოს დამფუძნებელი კრების

² ინგლისურად – Jury Trial.

³ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს აგრეთვე ეძახიან: Petit Jury, Petty Jury. ეს ინსტიტუტი წარმოშობილია გვიანი შუა საუკუნეების ინგლისში: ძველი ფრანგული juree ‘oath, inquiry’-დან, ლათინური jurata-დან. იხ. *Feinman J. M.*, 1001 Legal Words You Need to Know, Oxford, 2005, 105.

⁴ *შვანგირაძე თ., ჩხაიძე გ.*, ნაფიცი მსაჯულები სისხლის სამართლის პროცესში, თბ., 2016, 22.

⁵ *იორჰენდი ლ., ნიქარიშვილი კ.*, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო (დასავლური სისტემების მიმოხილვა), თბ., 2007, 11.

⁶ იხ. ციტირება: *მელქაძე ო., დვალი ბ.*, სასამართლო ხელისუფლება საზღვარგარეთის ქვეყნებში, მსოფლიო პარლამენტარიზმის კვლევითი ცენტრი, პოლიტიკურ-სამართლებრივი ლიტერატურის სერია, წიგნი XI, თბ., 2000, 148.

⁷ იგულისხმება ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოების, პირველად IX საუკუნეში, საფრანგეთში შესაძლო დამკვიდრების ფაქტი.

⁸ იხ. ციტირება: *იორჰენდი ლ., ნიქარიშვილი კ.*, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო (დასავლური სისტემების მიმოხილვა), თბ., 2009, 12.

⁹ *ბეჟაშვილი თ.*, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო (წარმოშობისა და განვითარების მოკლე ისტორია), თბ., 2014, 8.

მიერ 1921 წლის 21 თებერვალს მიღებული საქართველოს კონსტიტუციის 81-ე მუხლით, სასამართლოს თავში გაჩნდა ჩანაწერი, რომლის მიხედვით: „მძიმე სისხლის სამართლის, და აგრეთვე, პოლიტიკურის და ბეჭდვითი დანაშაულისათვის არსებობს ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი.“¹⁰

საბჭოთა ოკუპაციის შედეგად, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ინსტიტუტი გაუქმდა, თუმცა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, „საქართველოს კონსტიტუციაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“ 2004 წლის 6 თებერვლის საქართველოს კონსტიტუციური კანონის მიხედვით, საერთო სასამართლოებში საქმეები შესაძლებელია განიხილონ ნაფიცმა მსაჯულებმა კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში და წესით.¹¹ აღნიშნულიდან გამომდინარე, 2010 წლის 1 ოქტომბრიდან, სისხლის სამართლის ახალი საპროცესო კოდექსის შესაბამისად, საქართველოში ამოქმედდა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, თუმცა საწყის სტადიაზე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო მოქმედებდა მხოლოდ თბილისის საქალაქო სასამართლოში და განიხილავდა სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით (განზრახ მკვლელობა) გათვალისწინებული დანაშაულის (მხოლოდ დამთავრებული) სისხლის სამართლის საქმეებს.¹²

აღსანიშნავია, რომ 2012 წლის 1 ოქტომბრიდან ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო ამოქმედდა ქუთაისის საქალაქო სასამართლოშიც¹³ და მცირედით გაიზარდა მის მიერ სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლებით განხილული საქმეების რაოდენობა. 2017 წლის 1 იანვრიდან, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოები შეიქმნა თბილისის, ქუთაისის, ბათუმისა და რუსთავის საქალაქო სასამართლოებსა და ზუგდიდის, თელავისა და გორის რაიონულ სასამართლოებში¹⁴ და, შესაბამისად, გაიზარდა სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლებით განხილული საქმეების რაოდენობა.

2010 წლის 1 ოქტომბრიდან 2018 წლის 31 დეკემბრის ჩათვლით, საქართველოს რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოებში ნაფიც მსაჯულთა მიერ განხილულია 38 სისხლის სამართლის საქმე 49 პირის მიმართ და მიღებულია შესაბამისი ვერდიქტები,¹⁵ რაც იმის მანიშნებელია, რომ საქართველოს მოქალაქეების მონაწილეობით განხილული სისხლის სამართლის საქმეების რაოდენობა იზრდება.

სტატიაში მიმოხილულია საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წარმოშობის და განვითარების შესაბამისი ეტაპები, ადრინდელი პერიოდიდან 2019 წლამდე.

¹⁰ გურგენიძე ე., საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებრივი აქტების კრებული – 1918-1921, თბ., 1990, 472.

¹¹ საქართველოს კონსტიტუციური კანონი „საქართველოს კონსტიტუციაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“, №3272, სსმ, 2, 06/02/2004.

¹² საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში დამატებებისა და ცვლილებების შეტანის თაობაზე“, №3616, სსმ, 50, 24/09/2010.

¹³ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 09/10/2009, მუხლი 330.

¹⁴ საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანის თაობაზე“, №5591-III, 24/06/2016.

¹⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ვებგვერდი: supremecourt.ge, ნაფიცი მსაჯულების მიერ განხილული საქმეების სტატისტიკა, 2019, 1, <<http://supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/nafici-msajulebismier-ganxiluli-saqmeebis-statistika.pdf>> [10/03/2020].

2. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წარმოშობა და განვითარება საქართველოში (ადრინდელი პერიოდი)

საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტთან დაკავშირებული საკითხების კვლევით, მეცნიერთა ერთი ნაწილი გარკვეულ პარალელს ავლებს სამედიცინო და ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოებს შორის. მათი მოსაზრებით, ამ ინსტიტუტების დამაკავშირებელი ორი მთავარი დეტალი – ფიცის დადებასა და არაპროფესიონალ მსაჯულთა ორმხრივად არჩევის წესშია.¹⁶

სამედიცინო სასამართლოს ხევისურეთში ერქვა: „რჯული“. ხევისურეთში „რჯული“ ერქვა იქაურ სამართალსაც. არჩეულ მედიკოსებს კი, „რჯულის კაცებს“ უწოდებდნენ, ხშირად კი – „ბჭეებს“. სადავო საქმის არსებით განხილვას ხევისურები „გარჯულვას“ უწოდებდნენ, გამოტანილ განაჩენს კი – „ნარჯულევს“; მხარეები კი, პროცესში „მერჯულეებად“ იწოდებოდნენ.¹⁷

სამედიცინო სასამართლოების პარალელურად საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში, განსაკუთრებით მთაში, მართლმსაჯულების ფუნქციას ითავსებდნენ სახალხო თვითმმართველობის ორგანოებიც.¹⁸

მე-11 საუკუნემდე ქართულ სამართალში „მოსამართლის“ ცნებას აღნიშნავდნენ ტერმინით – „მსაჯული“, „ბჭე“. ტერმინი „მოსამართლე“, ქართველ მეცნიერთა მოსაზრებით, აღნიშნავდა როგორც სასამართლო ფუნქციების მქონე სახელისუფლო მოხელეს, რომელსაც სპეციალურად დავალებული ჰქონდა სადავო საქმეების განხილვა, ისე – სხვა პირსაც, რომელიც, როგორც მოდავე მხარის მიერ არჩეული პირი, მხოლოდ ამ კონკრეტული საქმის განხილვის დროს ასრულებდა მოსამართლის ფუნქციას სხვა პირებთან ერთად.¹⁹

ხევისურეთის ჩვეულებითი სამართლისათვის დამახასიათებელი იყო სამართალწარმოების ისეთი სახე, როგორც იყო „რჯული“, ანუ 4-დან 12-მდე რჩეული პირისგან შემდგარი სასამართლო. საგულისხმოა, რომ ამ სასამართლოს წევრებს მსაჯულებს უწოდებდნენ. ისინი ძველი ადათ-ჩვევების მიხედვით იხილავდნენ მოსისხლეთა შერიგების, ქურდობის, განქორწინებისა და სხვა მსგავს საქმეებს.²⁰ „რჯულს“ ანუ სამედიცინო სასამართლოს ყველაზე ხშირად ხევისურეთში ჭრა-ჭრილობების საქმეზე, ასევე მკვლელობასა და ქურდობაზე მიმართავდნენ.²¹

„ხუთი წელი ფშავ-ხევისურეთში“ წიგნის ავტორი გიორგი თედორაძე მიიჩნევს, რომ: „მთელი რჯული უძველეს დროს დაუნესებიათ; პირველად – ლიქოკის ხეობაში, სადაც ყველა

¹⁶ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – მთის სამართალი - სამედიცინო სასამართლო, 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=794>> [10/03/2020].

¹⁷ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – მთის სამართალი - სამედიცინო სასამართლო ხევისურეთში, 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=794>> [10/03/2020].

¹⁸ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – მთის სამართალი - სამედიცინო სასამართლო, 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=794>> [10/03/2020].

¹⁹ იხ. ციტირება: ბეჟაშვილი თ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო (წარმოშობისა და განვითარების მოკლე ისტორია), თბ., 2014, 16.

²⁰ იქვე.

²¹ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – მთის სამართალი - სამედიცინო სასამართლო ხევისურეთში, 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=794>> [10/03/2020].

კუთხის ხევისურებს მოუყრიათ თავი და დაუკანონებიათ ყოველივე ზემოაღნიშნული,²² თუმცა „ქართული ხალხური დღეობები აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში“ ნიგნის ავტორი და „არხოტის ახალი რჯულის“ ჩამწერი ალექსი ოჩიაური, „რჯულის კაცების“ ინსტიტუტის შემოღებას ერეკლე II-ს და ხევისურ მამუკა ბაკალიშვილს უკავშირებს.²³

ხევისურეთში „რჯულის კაცების“ თანამდებობა არ არსებობდა, ამიტომ მხარეები თვითონ წყვეტდნენ, ვინ მოენვიათ მსაჯულებად. ძირითადად, არჩევანი კეთდებოდა პატივსაცემ, ავტორიტეტულ, ღვთის მოშიშ პიროვნებაზე, რომელიც კარგად ერკვეოდა ხევისურულ „რჯულში“ (სამართალში).²⁴ როგორც წესი, მკვლელი და მოკლულის პატრონი ირჩევდნენ მხოლოდ ავტორიტეტულ პირს.²⁵ იგივე მოსაზრებას იზიარებს ალექსი ოჩიაური, რომელიც როდესაც ჭრა-ჭრილობის წესებზე საუბრობს, განმარტავს, რომ: „რჯულის კაცებს“ თვით მხარეები ირჩევდნენ.²⁶

„რჯულის კაცების“, ანუ „ბჭეების“ რაოდენობა საქმის სიმძიმეზე იყო დამოკიდებული. მსუბუქი საქმე შეიძლება ორ „რჯულის კაცს“ მოეგვარებინა, მაგრამ მკვლელობაზე 12 მოსამართლეს ირჩევდნენ.²⁷ მსაჯულთა შემადგენლობა შეიძლება 5-6 პირისაგანაც ყოფილიყო შემდგარი.²⁸

„ნარჯულევი“ ანუ განაჩენი ერთსულოვანი გადაწყვეტილებით წყდებოდა და არა ხმათა უმრავლესობით.²⁹ თუ „რჯულის კაცები“ ერთსულოვან გადაწყვეტილებას ვერ მიიღებდნენ, მაშინ „რჯული“ იშლებოდა და მხარეებს ურჩევდნენ, ახალი „რჯულის კაცები“ აერჩიათ. თუ რატომ ვერ შედგა შეთანხმება და რომელი „ბჭე“ რა პოზიციაზე იდგა, ეს საიდუმლოდ რჩებოდა. გადმოცემით, „რჯული“ ერთი და იგივე საქმეზე შეიძლება ჩატარებულიყო მხოლოდ ცხრაჯერ.³⁰

სვანური სამედიატორო სასამართლო ანუ „მორვალის“ სასამართლო ქართული სამართლებრივი კულტურის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გამოვლინებაა. სვანურ სამართალში შეინიშნებოდა სასამართლო პროცესის უძველესი ფორმა – საბრალდებო პროცესი, მისთვის დამახასიათებელი ნიშნებით. კერძოდ, მხარეები თვითონ ქმნიდნენ სასამართლოს შემადგენლობას, წარადგენდნენ მტკიცებულებებს, რომლებსაც მედიატორები აფასებდნენ და ამის საფუძველზე გამოჰქონდათ განაჩენი. მტკიცებულებათა შეკრებაში მოსამართლეები პასიურები იყვნენ. თავად სასამართლო პროცესი შეჯიბრებითი იყო, ხოლო მხარეები აბსოლუტურად

²² იხ. ციტირება: ჯალაბაძე დ., ქართული ჩვეულებითი სამართალი 2, თბ., 1990, 67.

²³ შეად. იქვე, 82.

²⁴ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – მთის სამართალი – სამედიატორო სასამართლო ხევისურეთში, 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=794>> [10/03/2020].

²⁵ ასეთ დასკვნას აკეთებს „ხევისურულ რჯულში“ თედორაძე გ.. იხ. ციტირება: ჯალაბაძე დ., ქართული ჩვეულებითი სამართალი 2, თბ., 1990, 66.

²⁶ იხ. ციტირება: იქვე, 82.

²⁷ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – მთის სამართალი – სამედიატორო სასამართლო ხევისურეთში, 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=794>> [10/03/2020].

²⁸ ასეთ დასკვნას აკეთებს „ხევისურულ რჯულში“ თედორაძე გ.. იხ. ციტირება: ჯალაბაძე დ., ქართული ჩვეულებითი სამართალი 2, თბ., 1990, 66.

²⁹ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – მთის სამართალი – სამედიატორო სასამართლო ხევისურეთში, 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=794>> [10/03/2020].

³⁰ იქვე.

თანასწორნი. მედიატორ მოსამართლეს სვანეთში „მორევი“ (მხ. რიცხვი) ერქვა („მორვალი“– მრ. რიცხვი).³¹

არსებული წყაროებიდან ირკვევა, რომ ყველაზე ნაკლები რაოდენობა მედიატორებისა, რაც შეიძლებოდა დაესახელებინათ მხარეებს, იყო ორი (თითო-თითო ორივე მხარეს), ხოლო მაქსიმალური – 24. „მორვალთა“ რაოდენობა საქმის ხასიათის, სიმძიმის, სირთულის და მნიშვნელობის მიხედვით იცვლებოდა. 24 მედიატორი მხოლოდ მკვლელობის საქმეზე ირჩეოდა. მედიატორთა სასამართლოს კიდევ ერთი მონაწილე იყო – უფროსი მედიატორი, რომელსაც „მუნვრი“, ანუ „ნუგსაჩუ მეგნე“ ეწოდებოდა. „მუნვრის“ არჩევა ძირითადად რთულ და მძიმე საქმეებზე ხდებოდა.³²

სამედიატორო სასამართლო ხევისურეთისა და სვანეთის მსგავსად მოქმედებდა საქართველოს მთის სხვა კუთხეებშიც, თითქმის ხევისურეთის ანალოგიური პრინციპით, მხოლოდ განსხვავებული სახელწოდებებით. ფშავში მედიატორ-მოსამართლეებს იხსენებენ როგორც „თავკაცებს“, „კაცთ საკითხავებს“, „ნაცად კაცებს“, „კითხულ კაცებს“, „რჯულის კაცებს“, „სოფლის თავკაცებს“, „მებჭეებს“, „მერჯულეებს“, „ბჭეებს“, ასევე მედიატორებს. ხევიში მედიატორ მოსამართლეებს „თემის კაცები“, „კითხული კაცები“ ან „თემის ხალხი“ ეწოდებოდა. მეცნიერთა მტკიცებით, სამედიატორო სასამართლო მოქმედებდა თუშეთშიც, თუმცა შუამავლებს შერიგებაზე და სასამართლოზე დასათანხმებლად, ხევისბერები ირჩევდნენ.³³

3. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წარმოშობა და განვითარება საქართველოში (მეფის რუსეთის პერიოდი – 1868-1917 წლები)

რუსეთის იმპერიის ბატონობის პერიოდში ეს ტრადიცია შეიცვალა მომრიგებელი მოსამართლის რუსული მოდელის დანერგვით. მეფის რუსეთის მმართველებს მიაჩნდათ, რომ საქართველოს მოსახლეობა, თავისი სამართლებრივი განვითარების დონით, არ იყო მზად ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოსათვის.³⁴

აღნიშნულ ფაქტს საინტერესოდ ხსნის ისტორიკოსი და ფილოლოგი სარგის კაკაბაძე. მისი მოსაზრებით: „რუსეთისგან განსხვავებით საქართველოსა და ამიერკავკასიაში არ იქნა შემოღებული ნაფიც მსაჯულთა დანესება. ხოლო არა მარტო აღმ. საქართველოში, არამედ კერძოდ, საქართველოს ზოგ კუთხეში, მაგ.: ოდიშში, ცხენის ქურდობა, ხოლო სხვაგან სისხლის აღება და ყაჩაღობაც ზოგ ჩამორჩენილ თავადაზნაურულ წრეებში ითვლებოდა სასახელო საქმედ. შიშობდნენ ამიტომ, რომ ასეთ პირობებში ადგილობრივი ელემენტებისაგან ნაფიც მსაჯულთა დანესებას შეეძლო ხელი შეეშალა ბოროტმოქმედებასთან ბრძოლისათვის.“³⁵

³¹ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – მთის სამართალი – სამედიატორო სასამართლო სვანეთში, 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=794>> [10/03/2020].

³² იქვე.

³³ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – მთის სამართალი – სამედიატორო სასამართლოები – ფშავი, მთიულეთი, ხევი, თუშეთი, 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=794>> [10/03/2020].

³⁴ ბეჟაშვილი თ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო (წარმოშობისა და განვითარების მოკლე ისტორია), თბ., 2014, 16.

³⁵ იხ. ციტირება: კაკაბაძე ს., ქართველი ხალხის ისტორია 1783-1921 წწ., მე-2 გამოც., თბ., 2003, 173-174.

განსხვავებული მოსაზრებები აქვთ სხვა მეცნიერებს, რომლებიც უფრო სხვა ფაქტორებს უსვამენ ხაზს. ასე, მაგალითად: საქართველოს მეცნიერებათა დამსახურებული მოღვაწე, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი აბელ კიკვიძე მიიჩნევს, რომ „საქართველოში ხალხის მიერ მსაჯულების არჩევა, ანუ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, მეფის მთავრობამ ზედმეტად მიიჩნია. თითქოს ქართველი ხალხი ჯერ კიდევ არ იყო საამისოდ მომზადებული; საქართველოში სასამართლო რეფორმა იმაში გამოიხატა, რომ 1868 წლიდან აქ დაწესდა ე.წ. სამთავრობო სასამართლო, რომელიც რუსი მოხელეებისაგან შედგებოდა.“³⁶

თითქმის ანალოგიურად ფიქრობს ამიერკავკასიის კომიტეტის საგანგებო კომისიის წევრი მ. გრუზენბერგი, რომლის მოსაზრებით: „მიისწრაფოდა რა იმისკენ, რომ საზღვრისპირა ტერიტორიებზე საკუთარი კონტროლის ქვეშ შეენარჩუნებინათ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულება, როგორც საკუთარი მიზნების მიღწევის საშუალება, მაშინდელი მმართველი წრეები იმავდროულად უფრო ხოლოდნენ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს, როგორც სახალხო სასამართლოსა და ხალხის უფლების გამოხატვის შესაძლებლობას და ამიტომაც არ დაუშვეს მისი შემოღება არა მარტო კავკასიაში, არამედ სხვა საზღვრისპირა ტერიტორიებზეც (მაგ. პოლონეთში).“³⁷

ქართული საზოგადოება დიდი იმედით ელოდა საქართველოში (რომელიც იმჟამად რუსეთის გუბერნიას წარმოადგენდა) ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დამკვიდრებას.³⁸ აღნიშნულს ადასტურებს საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის ერთ-ერთი ავტორის სამსონ დადიანის მოსაზრება, რომლის თანახმად: „ამის³⁹ სასურველობას და საჭიროებას მტკიცება არ ესაჭიროება ჩვენთვის, ჩვენი ხალხისთვის, – იმისათვის, კი ვინც მთელი ნახევარი საუკუნე იმას ვევედრებოდით რუსეთის მთავრობას, რომ ჩვენთვისაც მიენიჭებინათ ეს ინსტიტუტი.“⁴⁰ თუმცა, „რუსეთის ხელისუფლებისა და ადგილობრივი მთავრობის მეცადინეობით, ახალი სამართალი ცოტა განსხვავებულად შემოიღეს ჩვენში,⁴¹ რის გამოც, დამკვიდრებული ტრადიციებისა და ჩვეულებების გათვალისწინებით, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო ამ რეგიონისთვის შეუფერებლად იქნა მიჩნეული.“⁴²

4. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წარმოშობა და განვითარება საქართველოში (პირველი რესპუბლიკა – 1918-1921 წლები)

საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი პირველი რესპუბლიკის დროს ამოქმედდა. დროებითმა მთავრობამ მმართველობის დაწყებისთანავე გადაწყვიტა სასამართლო რეფორმის ჩატარება, რომელიც ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემოღებასაც მოიაზრებდა.

³⁶ შეად. კიკვიძე ა., საქართველოს ისტორია XIX-XX სს. (1861-1921 წწ.), წიგნი II, თბ., 1959, 34-35.

³⁷ შეად. *Грузенберг М. О., Судь Присяжных в Закавказье, Тифлис, 1917, 1.*

³⁸ ნაჭყებია გ., ლეკვეიშვილი მ., ივანიძე მ., შალიკაშვილი მ., თუმანიშვილი გ., გოგნიაშვილი ნ., ბოხაშვილი ირ., ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი საქართველოში, თბ., 2013, 20.

³⁹ საუბარია ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოზე.

⁴⁰ იხ. ციტირება: კორძაძე ზ., *ნემსწვერიძე თ.*, ქართული კონსტიტუციონალიზმის ქრონიკები, თბ., 2016, 275.

⁴¹ იხ. ციტირება: *მეტრეველი ვ.*, აკაკი წერეთლის პოლიტიკური და იურიდიული შეხედულებები, თბ., 1980, 117.

⁴² ნაჭყებია გ., ლეკვეიშვილი მ., ივანიძე მ., შალიკაშვილი მ., თუმანიშვილი გ., გოგნიაშვილი ნ., ბოხაშვილი ირ., ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი საქართველოში, თბ., 2013, 21.

პირველი საკანონმდებლო აქტი, სადაც ამ ინსტიტუტის შესახებ გაიჟღერა, იყო 1917 წლის 21 სექტემბერს მიღებული „სასამართლო დაწესებულების დებულება“. მოგვიანებით სათანადო ცვლილება შემუშავდა „სისხლის სამართლის წარმოების წესდებაში“.⁴³

1919 წლის 17 იანვარს, საქართველოს მთავრობამ მიიღო კანონი „ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემოღების“ შესახებ. ამ კანონის თანახმად, ნაფიცი მსაჯულები 12 კაცის შემადგენლობით ტრადიციისამებრ, მოსამართლისაგან დამოუკიდებლად, წყვეტდნენ ბრალდებულის დამნაშავედ ცნობა-არცნობის საკითხს.⁴⁴ აღსანიშნავია ის, რომ საქართველოს ეროვნული საბჭოს და საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის მიერ, 1919 წლის 17 იანვარს მიღებული „ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დებულება“ საკმაოდ პროგრესული იყო და ადგენდა ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის დემოკრატიულ პრინციპებს.⁴⁵ „ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო“ დებულება ასევე ითვალისწინებდა ნაფიცი მსაჯულებისათვის განკუთვნილი კითხვების შედგენის წესს.⁴⁶

„ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დებულების შეცვლის შესახებ“ საქართველოს დამფუძნებელი კრების და საქართველოს რესპუბლიკის 1920 წლის 23 აპრილის დროებითი კანონით მოწესრიგდა ისეთი საკითხები, როგორებიცაა: ნაფიცი მსაჯულებისათვის განაცდურის ანაზღაურება და არაკანონიერი მიზეზით სასამართლოში გამოუცხადებლობისათვის მათ მიმართ შესაბამისი ფინანსური და სხვა სახის პასუხისმგებლობის დაკისრება.⁴⁷

ნიშანდობლივია, რომ საქართველოს დამფუძნებელი კრების მიერ 1921 წლის 21 თებერვალს მიღებულ საქართველოს კონსტიტუციის 81-ე მუხლში გაჩნდა ჩანაწერი ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შესახებ, რომლის თანახმად: „მძიმე სისხლის სამართლის, და აგრეთვე, პოლიტიკურის და ბეჭდვითი დანაშაულისათვის არსებობს ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი,“⁴⁸ თუმცა საბჭოთა ოკუპაციის პერიოდში ნაფიცი მსაჯულები შეიცვალნენ სახალხო მსაჯულებით, რომლებიც ფორმალურად განასახიერებდნენ მსაჯულის ფუნქციას სასამართლოში.⁴⁹

5. ქართული ნაფიც მსაჯულთა მართლმსაჯულების ისტორია გაზეთებში (1920-1921 წლები)

1921 წლის თებერვალში, საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს რესპუბლიკის დაპყრობის შედეგად, სხვა დემოკრატიულ ინსტიტუტებთან ერთად, ქართული ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოც ამოქმედებიდან მალევე გაუქმდა. თუმცა, მიუხედავად ამისა, 1920-1921 წლებში,

⁴³ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – 1917-1921 წლები – ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო დამოუკიდებელ საქართველოში (1917-1921 წლები), 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=796>> [10/03/2020].

⁴⁴ ბეჟაშვილი თ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო (წარმოშობისა და განვითარების მოკლე ისტორია), თბ., 2014, 7.

⁴⁵ გურგენიძე ე., საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებრივი აქტების კრებული – 1918-1921, თბ., 1990, 207-208.

⁴⁶ იქვე, 214.

⁴⁷ იქვე, 382-383.

⁴⁸ იქვე, 472.

⁴⁹ ბეჟაშვილი თ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო (წარმოშობისა და განვითარების მოკლე ისტორია), თბ., 2014, 17.

საქართველოში, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოების მიერ სისხლის სამართლის საქმეების განხილვისა და შესაბამისი ვერდიქტების გამოტანის შესახებ არსებული ინფორმაციის ნაწილი ხელმისაწვდომია. შესაბამისად, მისი გაცნობითა და მიმოხილვით, შესაძლებელია, გარკვეული სურათის შექმნა.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს პირველი სხდომის შესახებ ინფორმაცია აღნიშნულია გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკის“ 1920 წლის 10 მარტის ნომერში, რომლის თანახმად, „1920 წლის 8 მარტს შედგა პირველი სხდომა ნაფიც მსაჯულთა საოლქო სასამართლოსი. სასამართლოს განსახილველი ჰქონდა ორი საქმე ქურდობის შესახებ.“⁵⁰

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოების მიერ განხილული სისხლის სამართლის საქმეების ანალიზი ცხადყოფს, რომ აღნიშნული ინსტიტუტი სხვადასხვა პირების მიერ ჩადენილ არაერთგვაროვანი სახისა და კატეგორიის დანაშაულების საქმეებს იხილავდა. ასე მაგალითად: იყო შემთხვევები, როდესაც ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განზრახ მკვლელობის საქმეებზე გამამართლებელი ვერდიქტები გამოჰქონდა. ამის დასტურია სტოლერმანის საქმე, რომელსაც ბრალი ედებოდა ცოლის მკვლელობაში. სტოლერმანის მიერ ჩადენილი მკვლელობა განხილული იყო, როგორც განზრახ მოფიქრებული და ბრალდება ჰქონდა, რომლის ძალითაც უვადო კატორღით უნდა დასჯილიყო, მაგრამ სასამართლომ ის გაამართლა.⁵¹

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო ასევე იხილავდა ყოფილი თანამდებობის პირებისა და სამხედრო პირების საქმეებსაც. ასე მაგალითად: 1920 წლის 5 ივლისის თბილისის ოლქის სასამართლომ ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით თბილისის ყოფილ გენერალ-გუბერნატორის შალვა მაღლაკელიძის, თბილისის საგუბერნიო ბატალიონის ყოფილი კომენდანტის ჩაჩიბაიას და იმავე ბატალიონის მოსამსახურეების – შენგელიას, ხოშტარიას, აზნაუროვის და იუშკევიჩის საქმის განხილვა დაიწყო. 1918-1921 წლების დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში ეს იყო ყველაზე დიდი საქმე, რომელიც ნაფიც მსაჯულთა სასამართლომ განიხილა. მაღლაკელიძის და სხვათა საქმის განხილვა თითქმის ორი კვირა გრძელდებოდა და ამიტომ ეს პროცესი, იმ პერიოდის მართლმსაჯულების მუშაობაში, ყველაზე ხანგრძლივად ჩაითვალა. დაპატიმრებულ სახელმწიფო მოხელეებს ბრალდება რამდენიმე მუხლით ჰქონდათ წარდგენილი. ხანგრძლივი თათბირის შემდეგ, ნაფიცმა მსაჯულებმა ბრალდებულების ნაწილი გაამართლეს, ხოლო დანარჩენები დამნაშავედ ცნეს.⁵²

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო იხილავდა ასევე ქრთამის ბრალდების საქმეებს. მაგალითად: გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკის“ 1920 წლის 10 მარტის ნომერში არსებული ინფორმაციის თანახმად: „იანვრის 29-ს ტფილისის ოლქის სასამართლოში დაიწყო საქმე გამომძიებელ ბადაშვილისა. 1920 წლის იანვრის 31-ს ბადაშვილი მექრთამეობისათვის პასუხისგებაში იქნა მიცემული. საქმის განხილვა საბოლოოდ, გამომძიებლის სასარგებლოდ დასრულ-

⁵⁰ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – ისტორია პრესაში – ქართული მართლმსაჯულების ისტორია გაზეთებში, 2010, 1, მასში მითითებულია საგაზეთო სტატია, გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 10/03/1920, <<http://msajuli.ge/index.php?m=797>> [10/03/2020].

⁵¹ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – ისტორია პრესაში – ქართული მართლმსაჯულების ისტორია გაზეთებში, 2010, 1, მასში მითითებულია საგაზეთო სტატია, გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 06/03/1920, <<http://msajuli.ge/index.php?m=797>> [10/03/2020].

⁵² ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – ისტორია პრესაში – ქართული მართლმსაჯულების ისტორია გაზეთებში, 2010, 1, მასში მითითებულია საგაზეთო სტატია, გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 25/11/1920, <<http://msajuli.ge/index.php?m=797>> [10/03/2020].

და, ნაფიც მსაჯულთა საბჭომ საქმის მოსმენის შემდეგ გამომძიებელი გაამართლა და მისი პატიმრობიდან გათავისუფლების გადაწყვეტილება მიიღო.⁵³

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წარმატებული საქმიანობის დასტურად შესაძლებელია, მივიჩნიოთ ის, რომ იმ პერიოდის საქართველოში გარკვეულწილად არსებობდა მოსაზრება ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განსჯადობის გაფართოების შესახებ. ასე მაგალითად: ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ტუაფსეს განყოფილების ნამდვილი წევრის ევგენი გაბუნიას მოსაზრებით: „ოლქის სასამართლოებში ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი, რომელიც შემოღებულია, დღეს მხოლოდ სისხლის სამართლის განყოფილებებში მოქმედებს. უნდა იქნეს შემოღებული სამოქალაქო განყოფილებებშიაც, რომ ყველა ძიებით საქმეები ირჩეოდეს მათი მონაწილეობით.“⁵⁴

6. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განვითარება საქართველოში (2004-2010 წლები)

საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, „საქართველოს კონსტიტუციაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“ 2004 წლის 6 თებერვლის საქართველოს კონსტიტუციური კანონის მიხედვით, საერთო სასამართლოებში საქმეები შესაძლებელია განიხილოს ნაფიცმა მსაჯულებმა კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში და წესით.⁵⁵ აღნიშნულიდან გამომდინარე, 2010 წლის 1 ოქტომბრიდან, ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის შესაბამისად, საქართველოში ამოქმედდა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, თუმცა საწყის სტადიაზე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო მოქმედებდა მხოლოდ თბილისის საქალაქო სასამართლოში და განიხილავდა სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლით (განზრახ მკვლელობა) გათვალისწინებული დანაშაულის (მხოლოდ დამთავრებული) სისხლის სამართლის საქმეებს.⁵⁶

აღსანიშნავია ის, რომ 2004 წლიდან 2010 წლამდე, საქართველოში ჩატარდა სოციოლოგიური კვლევები იმ მიზნით, რომ დადგენილიყო, თუ რამდენად ჰქონდა საზოგადოებას ინფორმაცია ზოგადად ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის რაობისა და მისი ამოქმედების თაობაზე და, შესაბამისად, რამდენად მზად იყო იგი ამისათვის.

2007 წელს ჩატარებული სოციოლოგიური კვლევის⁵⁷ შედეგების გაანალიზების საფუძველზე, შესაძლებელია, ითქვას, რომ ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის შესახებ ზოგადი ინ-

⁵³ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – ისტორია პრესაში – ქართული მართლმსაჯულების ისტორია გაზეთებში, 2010, 1, მასში მითითებულია საგაზეთო სტატია, გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 12/02/1920, <<http://msajuli.ge/index.php?m=797>> [10/03/2020].

⁵⁴ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – ისტორია პრესაში – ქართული მართლმსაჯულების ისტორია გაზეთებში, 2010, 1, მასში მითითებულია საგაზეთო სტატია, გაზ. „სახალხო საქმე“, 04/12/1920, <<http://msajuli.ge/index.php?m=797>> [10/03/2020].

⁵⁵ საქართველოს კონსტიტუციური კანონი „საქართველოს კონსტიტუციაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“, № 3272, სსმ, 2, 06/02/2004.

⁵⁶ საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში დამატებებისა და ცვლილებების შეტანის თაობაზე“, №3616, სსმ, 50, 24/09/2010.

⁵⁷ კომპანია „ნიკოლო მ“, სოციოლოგიური კვლევა „ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის მიმართ საზოგადოების ინფორმირებულობა და დამოკიდებულება (ძირითადი დასკვნები და შედეგები)“, კვლევა ჩატარებულია გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) „სასამართლო ხელისუფლების მხარდაჭერის“ პროექტის დაკვეთით, თბ., 2007, 2, <<http://msajuli.ge/uploads/2007.pdf>> [10/03/2020].

ფორმირებულობის ხარისხი საკმაოდ მაღალი იყო: რესპონდენტთა უმრავლესობას გაგონილი ჰქონდა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შესახებ,⁵⁸ ხოლო დამოკიდებულება საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემოღების მიმართ დადებითი იყო.⁵⁹

თუმცა, იმავდროულად, იკვეთებოდა სექტიკური დამოკიდებულება რეფორმისადმი საზოგადოების მზობის შესახებ და ჰიპოთეზა, რომ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ნორმა-ლურ ფუნქციონირებას საზოგადოების არასამართლებრივი მენტალიტეტი შეუშლიდა ხელს.⁶⁰ ამასთან, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მიმართ დამოკიდებულებას ძირითადად ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის პრინციპები განაპირობებდა და არა გადაწყვეტილების მიღების მექანიზმები: ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მიმართ დამოკიდებულების ჩამოყალიბებაში ყველაზე მეტი წონა ნაფიც მსაჯულთა შერჩევის წესს, ფუნქციის შესრულებაზე უარის თქმის მექანიზმებსა და მსაჯულთა მიმართ წაყენებულ აკრძალვებს მიენიჭა, რაც იმის მაჩვენებლად შეიძლება ჩაითვალოს, რომ ფორმალურ ფაქტორებთან შედარებით, უპირატესობა პიროვნულ ფაქტორებს ენიჭებოდა.⁶¹

2009 წელს ჩატარებული სოციოლოგიური კვლევის⁶² მონაცემების მიხედვით, რესპონ-დენტების 66.1% ფლობდა ინფორმაციას, რომ საქართველოში უნდა ამოქმედებულიყო ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო. აღსანიშნავია, რომ ამ მაჩვენებელმა მნიშვნელოვნად მოიმატა 2007 წელთან შედარებით – მაშინ ამ ინფორმაციას ფლობდა გამოკითხულთა მხოლოდ 39.9%.⁶³ თუმცა გამოკითხული რესპონდენტების 62.2% არ დათანხმდებოდა ნაფიც მსაჯულად არჩე-ვას,⁶⁴ ხოლო კითხვაზე: „რამ შეიძლება გახადოს მოქალაქის მიერ ნაფიც მსაჯულად სასა-მართლო პროცესში მონაწილეობის მიღება პრესტიჟული?“, ყველაზე ხშირად რესპონდენ-ტები პასუხობდნენ: „სასამართლომ მიიღოს სამართლიანი გადაწყვეტილებები“ (19.4%) და „სამართლიანობამ“ (12.9%).⁶⁵

ამასთან, რესპონდენტების ნაწილი ინფორმირებული იყო, თუ ვის გამოაქვს ბრალეუ-ლობის შესახებ გადაწყვეტილება ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოზე. ასე მაგალითად, გამო-კითხულთა 37.4%-ს მიაჩნდა, რომ ბრალეულობის შესახებ გადაწყვეტილება გამოაქვს მოსა-მართლეს და ნაფიც მსაჯულებს ერთად⁶⁶ და მხოლოდ 26.7%-მა იცოდა, რომ ბრალეულობის შესახებ გადაწყვეტილებას მხოლოდ ნაფიცი მსაჯულები (და არა მოსამართლე და/ან ნაფიცი მსაჯულები და მოსამართლე ერთად) იღებენ. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ პარამეტრმა მნიშვნე-

⁵⁸ კომპანია „ნიკოლო შ“, სოციოლოგიური კვლევა „ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის მიმართ საზოგადოების ინფორმირებულობა და დამოკიდებულება (ძირითადი დასკვნები და შედეგები)“, კვლევა ჩატარებულია გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) „სასამართლო ხელისუფლების მხარდაჭერის“ პროექტის დაკვეთით, თბ., 2007, 2, <<http://msajuli.ge/uploads/2007.pdf>> [10/03/2020].

⁵⁹ იქვე.

⁶⁰ იქვე.

⁶¹ იქვე, 3.

⁶² სოციალური კვლევების ინსტიტუტი (Institute of Social Researches), საბაზისო ცოდნისა და აღქმის კვლევა საქართველოს სასამართლო სისტემის შესახებ (საბოლოო ანგარიში), კვლევა ჩატარებულია გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) „სასამართლო ხელისუფლების მხარდაჭერის“ პროექტის დაკვეთით, თბ., 2009, 2, <<http://msajuli.ge/uploads/2009.pdf>> [10/03/2020].

⁶³ იქვე.

⁶⁴ იქვე.

⁶⁵ იქვე.

⁶⁶ იქვე, 4.

ლოვნად დაიკლო 2007 წელთან შედარებით – მაშინ სწორ ინფორმაციას ფლობდა გამოკითხულთა 42.7%.⁶⁷

7. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განვითარება საქართველოში (2011-2018 წლები)

2012 წლის 1 ოქტომბრიდან ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო ამოქმედდა ქუთაისის საქალაქო სასამართლოშიც⁶⁸ და მცირედით გაიზარდა მის მიერ სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლებით განხილული საქმეების რაოდენობაც. თუმცა 2017 წლის 1 იანვრიდან, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოები შეიქმნა თბილისის, ქუთაისის, ბათუმისა და რუსთავის საქალაქო სასამართლოებსა და ზუგდიდის, თელავისა და გორის რაიონულ სასამართლოებში⁶⁹ და, შესაბამისად, გაიზარდა სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლებით განხილული საქმეების რაოდენობაც.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ვებგვერდზე გამოქვეყნებული სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის ამოქმედებიდან (2010 წლის 1 ოქტომბრიდან) 2018 წლის 31 დეკემბრის ჩათვლით, საქართველოს რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოებში ნაფიც მსაჯულთა მიერ სულ განხილულია 38 სისხლის სამართლის საქმე 49 პირის მიმართ. აქედან:

- 2011 წელს განხილულია 2 საქმე 4 პირის მიმართ;
- 2012 წელს – 1 საქმე 1 პირის მიმართ;
- 2013 წელს – 4 საქმე 7 პირის მიმართ;
- 2014 წელს – 4 საქმე 7 პირის მიმართ;
- 2015 წელს – 9 საქმე 10 პირის მიმართ;
- 2016 წელს – 4 საქმე 4 პირის მიმართ;
- 2017 წელს – 9 საქმე 10 პირის მიმართ;
- 2018 წელს – 5 საქმე 6 პირის მიმართ.⁷⁰

სასამართლოების მიხედვით, აღნიშნული მონაცემები შემდეგნაირად ნაწილდება:

- თბილისის საქალაქო სასამართლოს მიერ განხილულია 27 სისხლის სამართლის საქმე (სულ განხილული საქმეების 71,1%);
- ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს მიერ – 8 საქმე (სულ განხილული საქმეების 21,1%);
- რუსთავის საქალაქო, გორისა და ზუგდიდის რაიონული სასამართლოების მიერ – თითო-თითო საქმე (სულ განხილული საქმეების 2,6%-2,6%-2,6%).

⁶⁷ შეად. იქვე, 2.

⁶⁸ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 09/10/2009, მუხლი 330.

⁶⁹ საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანის თაობაზე“, №5591-III, 24/06/2016.

⁷⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ვებგვერდი: supremecourt.ge, ნაფიცი მსაჯულთა მიერ განხილული საქმეების სტატისტიკა, 2019, 1, <<http://supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/nafici-msajulebis-mier-ganxiluli-saqmebis-statistika.pdf>> [10/03/2020].

– ბათუმის საქალაქო და თელავის რაიონულ სასამართლოებში ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით არც ერთი საქმე არ განხილულა.⁷¹

რაც შეეხება დანაშაულის სახის მიხედვით, ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის ამოქმედებიდან (2010 წლის 1 ოქტომბრიდან) 2018 წლის 31 დეკემბრის ჩათვლით, ნაფიც მსაჯულთა მიერ განხილულია:

– სსკ-ის 108-ე მუხლით (განზრახ მკვლელობა) 7 საქმე (7 პირის მიმართ), მათ შორის ერთი საქმე – სსკ-ის 11¹-108 მუხლით (ოჯახის ერთი წევრის მიერ ოჯახის სხვა წევრის განზრახ მკვლელობა);

– სსკ-ის 109-ე მუხლით (განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში) – 14 საქმე (19 პირის მიმართ), მათ შორის ერთი საქმე – სსკ-ის 11¹-109 მუხლით (ოჯახის ერთი წევრის მიერ ოჯახის სხვა წევრის განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში);

– სსკ-ის 19-109-ე მუხლით (განზრახ მკვლელობის მცდელობა დამამძიმებელ გარემოებებში) – 9 საქმე (9 პირის მიმართ);

– სსკ-ის 342-ე მუხლით (სამსახურებრივი გულგრილობა) – 2 საქმე (3 პირის მიმართ);

– სსკ-ის 25-109 (განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში), 180-ე (თაღლითობა), 182-ე (მითვისება ან გაფლანგვა), 185-ე (ქონებრივი დაზიანება მოტყუებით), 186-ე (წინასწარი შეცნობით დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების შეძენა ან გასაღება), 333-ე (სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება) მუხლებით – თითო-თითო საქმე (სულ 6 საქმე 11 პირის მიმართ).⁷²

ნიშანდობლივია, რომ ყოველი 4 ბრალდებული პირიდან ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მიერ საშუალოდ გამტყუნდა 3 პირი და გამართლდა 1 პირი; კერძოდ: ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის ამოქმედებიდან (2010 წლის 1 ოქტომბრიდან) 2018 წლის 31 დეკემბრის ჩათვლით, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მიერ განხილული 38 საქმიდან (49 პირის მიმართ) გამამტყუნებელი ვერდიქტი მიღებული იყო 36 პირის მიმართ (73,5%), ხოლო გამამართლებელი ვერდიქტი – 13 პირის მიმართ (26,5%).⁷³

ამასთან, ყოველი 3 მსჯავრდებული პირიდან 2 პირი სრულად გამტყუნდა, ხოლო 1 პირი ნაწილობრივ გამართლდა; კერძოდ: ნაფიც მსაჯულთა მიერ 36 პირის მიმართ მიღებული გამამტყუნებელი ვერდიქტების საფუძველზე გამოტანილი განაჩენების მიხედვით, წარდგენილ ბრალდებებში დამნაშავედ სრულად იქნა ცნობილი 24 პირი, ხოლო 12 პირის მიმართ გამოტანილია ნაწილობრივ გამამართლებელი ვერდიქტი.⁷⁴

განსაკუთრებით საინტერესოა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების გასაჩივრების სტატისტიკური მაჩვენებელი, რაც, გარკვეულწილად, შესაძლებელია, ნაფიც მსაჯულთა ვერდიქტის სანდოობის კრიტერიუმის განმსაზღვრელ ფაქტორადაც იქნეს მიჩნეული; კერძოდ: ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მიერ განხილული 38 საქ-

⁷¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ვებგვერდი: supremecourt.ge, ნაფიც მსაჯულთა მიერ განხილული საქმეების სტატისტიკა, 2019, 1, <<http://supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/nafici-msajulebis-mier-ganxiluli-saqmeebis-statistika.pdf>> [10/03/2020].

⁷² იქვე, 2.

⁷³ იქვე, 3.

⁷⁴ იქვე, 4.

მიდან (49 პირის მიმართ) სააპელაციო სასამართლოებში საკასაციო წესით გასაჩივრდა მხოლოდ 18 საქმე (37,5%) 21 პირის მიმართ (42,8%).⁷⁵

ამასთან, სააპელაციოს სასამართლოს მიერ განხილული საქმეებიდან:

- დაუშვებლად იქნა ცნობილი 3 საქმე (16,6%) 7 პირის მიმართ (33,3%);
- დატოვებულია განუხილველად 2 საქმე (11,1%) 3 პირის მიმართ (14%);
- განაჩენი დატოვებულია უცვლელად 10 საქმეზე (55,5%) 10 პირის მიმართ (48%);
- განაჩენი გაუქმდა სასჯელის დანიშვნის ნაწილში და დაუბრუნდა სასამართლოს სასჯელის ხელახალი დანიშვნისათვის 1 საქმეზე (5,5%) 1 პირის მიმართ (5%).⁷⁶

სტატისტიკური მონაცემების გაანალიზების შედეგად, ნათელია, რომ სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატამ მხოლოდ 1 საქმეზე გააუქმა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განაჩენი და ისიც მხოლოდ სასჯელის დანიშვნის ნაწილში.

8. დასკვნა

მართლმსაჯულების განხორციელებაში საზოგადოების ჩართულობის გათვალისწინებით, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო მნიშვნელოვანი ინსტიტუტია, რითაც სახელმწიფო და საზოგადოება ერთიანდება. მოქალაქე წყვეტს მისივე საზოგადოების წევრის ბედს და აცნობიერებს საკუთარ პასუხისმგებლობას. მოსამართლე ამ პროცესში მონაწილეობს როგორც არბიტრი; იგი აკონტროლებს მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებული პროცესის პირობებში, ნაფიც მსაჯულთა მიერ თავიანთი უფლება-მოვალეობების განხორციელებისა და შესაბამისი ვერდიქტის მიღების პროცესს.

ამა თუ იმ ქვეყანაში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დამკვიდრებას მუდმივად თანსდევდა აზრთა სხვადასხვაობა. მას ან თავგამოდებით ქომავობდნენ, ან სასტიკად ეწინააღმდეგებოდნენ. პრაქტიკულად, დღემდე არც ერთი სამართლებრივი ინსტიტუტი არ იწვევს იმდენ დავას და კამათს, რამდენსაც ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო.⁷⁷ შესაბამისად, მართლმსაჯულების ძველ თუ თანამედროვე მექანიზმთა (სასამართლო სტრუქტურათა თუ ფორმათა) შორის ფაქტობრივად შეუძლებელია, მოიძებნოს თავისი იმანენტური ბუნებით უფრო წინააღმდეგობრივი, იურისტებსა თუ საზოგადოებაში დიამეტრულად საწინააღმდეგო შეფასებების ადრესატი მეორე ისეთი ინსტიტუტი, როგორცია ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო.⁷⁸

როგორც ჯეფრი აბრამსონი მიიჩნევს: „ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო დემოკრატიის როგორც საუკეთესო, ასევე ყველაზე უარესი მონაპოვარია.“⁷⁹ აღნიშნული მოსაზრება საკმაოდ საინტერესოა, რადგან ამ შემთხვევაში ერთმანეთს საერთო სიმძაფრით უპირისპირდება, ერთი მხრივ, ხალხის მეტი ჩართულობისა და, შედეგად, მეტი დამოუკიდებლობის კომპონენტის დანერგვა სასამართლო ხელისუფლებაში და, მეორე მხრივ, მართლმსაჯულების აღჭურ-

⁷⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ვებგვერდი: supremecourt.ge, ნაფიცი მსაჯულების მიერ განხილული საქმეების სტატისტიკა, 2019, 1, <<http://supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/nafici-msajulebis-mier-ganxiluli-saqmeebis-statistika.pdf>> [10/03/2020]. 7.

⁷⁶ იქვე.

⁷⁷ ნაჭყებია გ., ლეკვეიშვილი მ., ივანიძე მ., შალიკაშვილი მ., თუმანიშვილი გ., გოგნიაშვილი ნ., ბოხაშვილი ირ., ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი საქართველოში, თბ., 2013, 24.

⁷⁸ გაბისონია ი., ნაფიც მსაჯულთა, მაგისტრატა და მომრიგებელი სასამართლოები, თბ., 2008, 92.

⁷⁹ იხ. ციტირება: *Abramson J., We, The Jury: The Jury System and the Ideal of Democracy*, Harvard, 2003, 1.

ვის აუცილებლობა მეტი კომპეტენტურობითა და კვალიფიციურობით. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტების შესაბამისად: „ორივე არგუმენტი ძალიან მნიშვნელოვანია ჯეროვანი მართლმსაჯულების განხორციელებისთვის.“⁸⁰

ამერიკის ადვოკატთა ასოციაციის ყოფილი პრეზიდენტის რობერტ ჯ. გრეი უმცროსის მოსაზრებით: „ნაფიც მსაჯულების ინსტიტუტი არის გარანტია იმისა, რომ ჩვენს დემოკრატიას არ განაგებდნენ მხოლოდ ძლიერები და მდიდარნი, არამედ მას აშენებდეს თითოეული მოქალაქე თანასწორი ხმის უფლებით.“⁸¹

ბუნებრივია, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მიმართ საქართველოშიც ასეთივე არაერთგვაროვანი დამოკიდებულებაა.

საქართველოს პარლამენტის და საქართველოს რესპუბლიკის 1919 წლის 17 იანვრის კანონით, შემოღებული იქნა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო,⁸² რომელმაც არა ერთი საქმე განიხილა. თუმცა, საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის ამოქმედებამდე, ხალხის წარმომადგენლები მართლმსაჯულების განხორციელებაში სხვადასხვა ფორმით მონაწილეობდნენ.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ინსტიტუტი საბჭოთა ოკუპაციის შედეგად გაუქმდა, მაგრამ საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, 2010 წლის 1 ოქტომბრიდან, ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის შესაბამისად, საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო კვლავ ამოქმედდა.

ამ ინსტიტუტის მიმართ, იურისტების ნაწილში არსებული ნეგატიური პოზიციის საწინააღმდეგოდ, ზოგიერთი მეცნიერის მოსაზრებით: „ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დამკვიდრებისათვის გარკვეული დრო დასჭირდება, მაგრამ ამ სისტემის დამკვიდრების გადადება (ანუ იმ დროისთვის, როდესაც ხალხი მზად იქნება ამ ინსტიტუტისთვის), გამოსავალი არ არის. ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის შემოღება ყოველთვის ნაადრევად ჩაითვლება, ვიდრე მისი ამოქმედების პირველი მცდელობა არ განხორციელდება.“⁸³ ამასთან, განსაკუთრებული ყურადღებაა გამახვილებული იმ მოსაზრებაზე, რომ საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემოღებამ შეიძლება ასევე ხელი შეუწყოს იმას, რომ თანამოქალაქეებს თანდათანობით ჩამოუყალიბდეთ სახელმწიფოებრივად აზროვნება,⁸⁴ ხოლო ნაფიცი მსაჯულების არსებობის ფაქტი, ხელს უწყობს დემოკრატიული ღირებულებებისა და თვითმმართველობის პრინციპების რეალიზაციას, მმართველობის პროცესში ჩვეულებრივი მოქალა-

⁸⁰ კუბლაშვილი კ., მუმლაძე გ., გაბუნია მ., მელიქიძე თ., სიმსივე თ., ცოცხალი კონსტიტუცია – კონსტიტუციურ ნორმათა განმარტებანი, თბ., 2018, 512, იხ. ციტირება: საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 13 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე № 1/4/557,571,576, II-93, <<http://www.constcourt.ge/ge/legal-acts/judgments/saqartvelos-moqalaqeebi-valerian-gelbaxiani-mamuka-nikolaishvili-da-aleqsandre-silagadze-saqartvelos-parlamentis-winaagmdeg-872.page>> [10/03/2020].

⁸¹ იხ. ციტირება: ვიდმარი ნ., ჰანსი ვ.პ., ამერიკელი ნაფიცი მსაჯულები – ვერდიქტი, თბ., 2019, 9.

⁸² ბეჟაშვილი თ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო (წარმოშობისა და განვითარების მოკლე ისტორია), თბ., 2014, 8.

⁸³ იხ. ციტირება: სონგულია ნ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №1(32), 2012, 86.

⁸⁴ იხ. ციტირება: ნაჭყებია გ., ლეკვეიშვილი მ., ივანიძე მ., შალიკაშვილი მ., თუმანიშვილი გ., გოგინაშვილი ნ., ბოხაშვილი ირ., ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი საქართველოში, თბ., 2013, 364.

ქეების ჩაბმის გზით.⁸⁵ ამ ინსტიტუტის მომხრეების მოსაზრების თანახმად: „პასუხი კითხვაზე – „არის თუ არა ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი დემოკრატიის იდეალი?“ – თავისთავად ცხადია. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო არის ერთ-ერთი ინსტიტუტი სხვა მრავალთა შორის, რომელმაც ხელი უნდა შეუწყოს დემოკრატიის ზრდას.“⁸⁶

საინტერესოა ისიც, რომ დაახლოებით საუკუნის წინ, ფაქტობრივად მსგავსი პოზიცია ჰქონდა საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის ერთ-ერთ ავტორს სამსონ დადიანს, რომელიც მიიჩნევდა, რომ: „სწორედ იქ, სადაც ხელმწიფება ხალხს ეკუთვნის და ხალხია გამგებელი და ბატონ-პატრონი თავისი საზოგადოებრივი ცხოვრებისა, თვისი წევრთა მოქმედების განსჯაც მას უნდა ჰქონდეს.“⁸⁷

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ, საქმეზე საქართველოს მოქალაქეები – ვალერიან გელბახიანი, მამუკა ნიკოლაიშვილი და ალექსანდრე სილაგაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, განმარტა, რომ: „ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით მართლმსაჯულების განხორციელების უმთავრესი იდეა და მიზანი არის უშუალო დემოკრატიის ხელშესახების გაზრდა ზოგადად ხელისუფლებაში და ამ თვალსაზრისით დემოკრატიულობის კომპონენტის დანერგვა-გაძლიერება სასამართლო ხელისუფლებაში. ხელისუფლებისადმი ხალხის სანდოობას კანონზომიერად ზრდის ხალხის უშუალო მონაწილეობა ხელისუფლების განხორციელების ყველა დონეზე და მის ყველა შტოში.“⁸⁸

საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით გამართული სასამართლო პროცესები, მართალია, საკმარისი არ არის სრულყოფილი ანალიზისა და საბოლოო დასკვნის გაკეთებისთვის, მაგრამ როგორც იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი გურამ ნაჭყებია მიიჩნევს: „ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტმა საქართველოს რეალობაში გაამართლა.“⁸⁹ მისი ხელმძღვანელობით განხორციელებული, „ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის დანერგვის, შესწავლისა და ანალიზისათვის“ პროექტის ფარგლებში, მკვლევარებმა განსაკუთრებით აღნიშნეს ის ფაქტი, რომ საქმეზე ვერდიქტის გამოტანა არაპროფესიონალებს უწევთ, რაც მეცნიერთა მხრიდან ხშირად გამხდარა მსჯელობის საგანი. მათი მოსაზრების თანახმად, საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით გამართულმა სასამართლო პროცესებმა აჩვენა, რომ საქმის

⁸⁵ იხ. ციტირება: *მელქაძე ო., დვალი ბ.*, სასამართლო ხელისუფლება საზღვარგარეთის ქვეყნებში, მსოფლიო პარლამენტარიზმის კვლევითი ცენტრი, პოლიტიკურ-სამართლებრივი ლიტერატურის სერია, წიგნი XI, თბ., 2000, 154.

⁸⁶ იხ. ციტირება: *კუსიანი ე.*, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო – დემოკრატიის იდეალი? ჟურნ. „ღია დიპლომატიის ასოციაციის სამეცნიერო ჟურნალი“, №2(18), 2011, 53.

⁸⁷ იხ. ციტირება: *კორძაძე ზ., ნემსწვერიძე თ.*, ქართული კონსტიტუციონალიზმის ქრონიკები, თბ., 2016, 275.

⁸⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 13 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №1/4/557,571,576, II-92, <<http://www.constcourt.ge/ge/legal-acts/judgments/saqartvelos-moqalaqeebi-valerian-gelbaxiani-mamuka-nikolaishvili-da-aleqsandre-silagadze-saqartvelos-parlamentis-winaagmdg-872.page>> [10/03/2020].

⁸⁹ პროექტი ფონდმა „ღია საზოგადოება – საქართველომ“ დააფინანსა. მისი მიზანი იყო შეესწავლა და ანალიზი გაეკეთებინა საქართველოში 2010 წლის ოქტომბერში ამოქმედებული სიახლისთვის – ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტისთვის. პროექტის ფარგლებში, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის მეცნიერებმა შეისწავლეს და ანალიზი გაუკეთეს საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით განხილულ სამ სისხლის სამართლის საქმეს. იხ. *ნაჭყებია გ., ლეკვეიშვილი მ., ივანიძე მ., შალიკაშვილი მ., გოგინიაშვილი ნ., თუმანიშვილი გ.*, პროექტი – „ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის დანერგვის, შესწავლისა და ანალიზისათვის“, თბ., 2013, 1, <<http://online.tsu.edu.ge/ge/science/9972/?p=18>> [10/03/2020].

განხილვა და გადაწყვეტა მოხდა ნაფიც მსაჯულთა შინაგანი რწმენის და მხარეთა მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებების შეჯერების საფუძველზე;⁹⁰ ხოლო საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დანერგვა ხელს შეუწყობს მართლმსაჯულების განხორციელებაში ყველაზე ძირეული პრინციპების – სამართლიანობის, კოლეგიალურობის, ხალხური სიბრძნისა და გონიერების – განვითარებას.⁹¹

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კონსტიტუციური კანონი „საქართველოს კონსტიტუციაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“, №3272, სსმ, 2, 06/02/2004.
2. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 09/10/2009.
3. ბეჭაშვილი თ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო (წარმოშობისა და განვითარების მოკლე ისტორია), თბ., 2014, 7-8, 16-17.
4. გაბისონია ი., ნაფიც მსაჯულთა, მაგისტრატა და მომრიგებელი სასამართლოები, თბ., 2008, 92.
5. გურგენიძე ე., საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებრივი აქტების კრებული – 1918-1921, თბ., 1990, 207-208, 214, 382-383, 472.
6. ვიდმარი ნ., ჰანსი ვ. პ., ამერიკელი ნაფიცი მსაჯულები – ვერდიქტი, თბ., 2019, 9.
7. იორჰენდი ლ., ნიქარიშვილი კ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო (დასავლური სისტემების მიმოხილვა), თბ., 2007, 11.
8. იორჰენდი ლ., ნიქარიშვილი კ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო (დასავლური სისტემების მიმოხილვა), თბ., 2009, 12.
9. კაკაბაძე ს., ქართველი ხალხის ისტორია 1783-1921 წწ., მე-2 გამოც., თბ., 2003, 173-174.
10. კიკვიძე ა., საქართველოს ისტორია XIX-XX სს. (1861-1921 წწ.), წიგნი II, თბ., 1959, 34-35.
11. კორძაძე ზ., ნემსწვერიძე თ., ქართული კონსტიტუციონალიზმის ქრონიკები, თბ., 2016, 275.
12. კუბლაშვილი კ., მუმლაძე გ., გაბუნია მ., მელიქიძე თ., სიმსივე თ., ცოცხალი კონსტიტუცია – კონსტიტუციურ ნორმათა განმარტებანი, თბ., 2018, 512.
13. კუსიანი ე., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო – დემოკრატიის იდეალი? ჟურნ. „ღია დიპლომატიის ასოციაციის სამეცნიერო ჟურნალი“, №2(18), 2011, 53.
14. მელქაძე ო., დვალი ბ., სასამართლო ხელისუფლება საზღვარგარეთის ქვეყნებში, მსოფლიო პარლამენტარიზმის კვლევითი ცენტრი, პოლიტიკურ-სამართლებრივი ლიტერატურის სერია, წიგნი XI, თბ., 2000, 148, 154.
15. მეტრეველი ვ., აკაკი წერეთლის პოლიტიკური და იურიდიული შეხედულებები, თბ., 1980, 117.
16. ნაჭყებია გ., ლეკვეიშვილი მ., ივანიძე მ., შალიკაშვილი მ., თუმანიშვილი გ., გოგნიაშვილი ნ., ბოხაშვილი ირ., ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი საქართველოში, თბ., 2013, 20-21, 24, 364.
17. ნაჭყებია გ., ლეკვეიშვილი მ., ივანიძე მ., შალიკაშვილი მ., გოგნიაშვილი ნ., თუმანიშვილი გ., პროექტი – „ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის დანერგვის, შესწავლისა და ანალიზისათვის“, თბ., 2013, 1, <<http://online.tsu.edu.ge/ge/science/9972/?p=18>> [10/03/2020].

⁹⁰ აღნიშნული დასკვნის დასასაბუთებლად, ავტორები მიუთითებენ, რომ კვლევის დროს იყო შემთხვევა, როდესაც ვერდიქტის გამოტანისას ნაფიც მსაჯულთა შორის ხმები გაიყო. ასევე, ნაფიცმა მსაჯულებმა, პირველ სამ საათში, ერთხმად ვერ მიიღეს გადაწყვეტილება. იქვე.

⁹¹ იქვე.

18. სონგულია ნ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, № 1(32), 2012, 86.
19. შვანგირაძე თ., ჩხაიძე გ., ნაფიცი მსაჯულები სისხლის სამართლის პროცესში, თბ., 2016, 22.
20. ჯალაბაძე დ., ქართული ჩვეულებითი სამართალი 2, თბ., 1990, 66-67, 82.
21. კომპანია „ნიკოლო მ“, სოციოლოგიური კვლევა „ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის მიმართ საზოგადოების ინფორმირებულობა და დამოკიდებულება (ძირითადი დასკვნები და შედეგები)“, კვლევა ჩატარებულია გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) „სასამართლო ხელისუფლების მხარდაჭერის“ პროექტის დაკვეთით, თბ., 2007, 2-3, <<http://msajuli.ge/uploads/2007.pdf>> [10/03/2020].
22. სოციალური კვლევების ინსტიტუტი (*Institute of Social Researches*), საბაზისო ცოდნისა და აღქმის კვლევა საქართველოს სასამართლო სისტემის შესახებ (საბოლოო ანგარიში), კვლევა ჩატარებულია გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) „სასამართლო ხელისუფლების მხარდაჭერის“ პროექტის დაკვეთით, თბ., 2009, 2, 4, <<http://msajuli.ge/uploads/2009.pdf>> [10/03/2020].
23. ნაფიცი მსაჯულების მიერ განხილული საქმეების სტატისტიკა, 2019, 1-4, 7, <<http://supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/nafici-msajulebis-mier-ganxiluli-saqmeebis-statistika.pdf>> [10/03/2020].
24. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო – ქართული ისტორია – მთის სამართალი, 2010, 1, ინფორმაცია ხელმისაწვდომია: <<http://msajuli.ge/index.php?m=794>> [10/03/2020].
25. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო – ქართული ისტორია – 1917-1921 წლები, 2010, 1, ინფორმაცია ხელმისაწვდომია: <<http://msajuli.ge/index.php?m=796>> [10/03/2020].
26. გაზ. „სახალხო საქმე“, 04/12/1920, ინფორმაცია ხელმისაწვდომია: ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – ისტორია პრესაში – ქართული მართლმსაჯულების ისტორია გაზეთებში, 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=797>> [10/03/2020].
27. გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 25/11/1920, ინფორმაცია ხელმისაწვდომია: ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – ისტორია პრესაში – ქართული მართლმსაჯულების ისტორია გაზეთებში, 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=797>> [10/03/2020].
28. გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 10/03/1920, ინფორმაცია ხელმისაწვდომია: ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – ისტორია პრესაში – ქართული მართლმსაჯულების ისტორია გაზეთებში, 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=797>> [10/03/2020].
29. გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 06/03/1920, ინფორმაცია ხელმისაწვდომია: ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – ისტორია პრესაში – ქართული მართლმსაჯულების ისტორია გაზეთებში, 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=797>> [10/03/2020].
30. გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 12/02/1920, ინფორმაცია ხელმისაწვდომია: ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვებგვერდი: msajuli.ge, ქართული ისტორია – ისტორია პრესაში – ქართული მართლმსაჯულების ისტორია გაზეთებში, 2010, 1, <<http://msajuli.ge/index.php?m=797>> [10/03/2020].
31. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 13 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №1/4/557,571,576, <<http://www.constcourt.ge/ge/legal-acts/judgments/saqartvelos-moqalaaqeebi-valerian-gelbaxiani-mamuka-nikolaishvili-da-aleqsandre-silagadze-saqartvelos-parlamentis-winaagmdeg-872.page>> [10/03/2020].
32. *Abramson J.*, We, The Jury: The Jury System and the Ideal of Democracy, Harvard, 2003, 1.
33. *Feinman J. M.*, 1001 Legal Words You Need to Know, Oxford, 2005, 105.
34. *Грузенбергъ М. О.*, Судъ Присяжныхъ въ Закавказь, Тифлис, 1917, 1.